

Įkalinti gintare. Palangos gintaro muziejaus inkluzų paroda Linco biologijos centre

Regina MAKausKIENĖ

2009 m. balandžio 2 d. Aukštutinės Austrijos mieste Lince, kuris kaip ir Vilnius 2009 m. buvo Europos kultūros sostinė, atidaryta Lietuvos dailės muziejaus parengta paroda „Įkalinti gintare“ iš Palangos gintaro muziejaus rinkinių

Linco Aukštutinės Austrijos žemės muziejų (Oberösterreichische Landesmuseen) ir Lietuvos dailės muziejaus bendradarbiavimas prasidėjo 2004 m., kai buvo pradėti derinti bendros veiklos planai. 2007 m. šių muziejų darbuotojai LDM Vilniaus paveikslų galerijoje surengė pasaulinio garso dailininko Alfredo Kubino piešinių ir grafikos kūrinių parodą iš Aukštutinės Austrijos žemės muziejų rinkinių. 2008 m. pabaigoje Linco Pilies muziejuje atidaryta lietuviškų prakartėlių paroda, kurią surengė Lietuvos dailės muziejus, bendradarbiaudamas su kitais Lietuvos muziejais. O 2009 m. pradžioje Vilniuje, LDM Taikomosios dailės muziejuje, veikė tarptautinė Linco Aukštutinės Austrijos žemės muziejų ir Lietuvos dailės muziejaus paroda „Gamtos ilgesys“, kuri, užbaigus jos eksponavimą Vilniuje, buvo papildyta naujais kūrinių iš Austrijos muziejų rinkinių ir birželio mėnesio pradžioje atidaryta Lince.

Lincas – trečias pagal dydį Austrijos miestas, kuriame koncentruojasi didžiausios pramonės įmonės. Dar prieš keletą dešimtmečių buvęs gana pilkas ir stipriai užterštas miestas dabar yra vienas iš švariausių ir žaliausių Austrijoje – net 60 procentų jo teritorijos užima žalieji plotai. „Lincas – Europos kultūros sostinė 2009“ programoje pramonės, kultūros ir gamtos sąveikos projektai atlieka svarbų vaidmenį.

Šis miestas prie Dunojaus itin garsus mokslo ir kultūros pasiekimais: čia gyveno ir dirbo astronomas Johannesas Kepleris, kompozitorius Antonas Bruckneris, poetas Adalbertas Stifteris. Gyvendamas šiame mieste kompozitorius J. V. Mocartas sukūrė „Linco simfoniją“.

Lietuvos dailės muziejaus daugelio pastarųjų metų projektų įgyvendinimo partneris Linco Aukštutinės Austrijos žemės muziejus savo struktūra panašus į Lietuvos nacionalinius muziejus – jis turi kelis savo struktūrinius padalinius, kuriuose veikia ekspozicijos ir parodos. Šio

IMPRISONED IN AMBER. THE EXHIBITION OF INCLUSIONS OF PALANGA AMBER MUSEUM IN THE BIOLOGY CENTRE IN LINZ

Regina MAKausKIENĖ

The article introduces to the exhibition of the Lithuanian Art Museum “Imprisoned in amber” formed from the collections of the Palanga Amber Museum and showed on 2 April, 2009 in Linz, Upper Austria, which, like Vilnius, is the European Capital of Culture 2009. The exhibition in the Biology Centre was showed in 14 glass-cases with the magnifying glass and introduced the Austrians to 214 amber inclusions, including one of the rarest exhibitions of the world – a lizard trapped in amber. The exhibition was enriched with the superb photographs of inclusions by the photographer Antanas Lukšėnas. Some glass-cases with the amber examples collected from all around the world were brought to the exhibition by the scientists of Hamburg University (Germany). The cooperation of the Upper Austrian museums in Linz (Oberösterreichische Landesmuseen) and the Lithuanian Art Museum started in 2004 with the development of joint activity plans. In 2007, the staff of the Austrian museums brought to Vilnius Picture Gallery the exhibition of paintings and graphics from the collections of the Upper Austria museums by the world-famous artist Alfred Kubin. In the end of 2008, the exhibition of Lithuanian Christmas cribs was opened in the Castle Museum in Linz which was brought to Austria by the Lithuanian Art Museum in cooperation with other museums of Lithuania. In the beginning 2009, the Museum of Applied Art in Vilnius hosted the international exhibition “Longing for nature” by Upper Austria museums in Linz and the Lithuanian Art Museum that. Once the exhibition was closed in Vilnius, it was enriched with new exhibits from the collections of Austrian museums and in the beginning June opened in Linz.

Linco panorama
Reginos Makauskienės archyvo nuotraukos

Linco Aukštutinės Austrijos žemės muziejų direktorius P. Assmannas

muziejaus istorijos pradžia – 1833-ieji. Tais metais buvo įkurtas vienas pirmųjų universalių muziejų Austrijoje. Jų, kaip ir Lietuvos muziejų, pagrindinė misija – rinkti, saugoti, tyrinėti kultūros ir istorijos vertybes, pristatyti jas visuomenei.

Linco žemės paveikslų galerija (Landesgalerie) buvo įkurta 1854 metais. Tai Aukštutinės Austrijos žemės moderniosios ir šiuolaikinės dailės mokslinė institucija. Paveikslų galerija orientuojasi į tęstinius tarptautinius projektus ir įgyvendinant kiekvieną iš jų siekiama parengti mokslinę publikaciją.

Linco pilies muziejus (Schlossmuseum) lankytojus supažindina su Aukštutinės Austrijos kultūros istorija nuo priešistorės iki XX a. pradžios. Čia veikia nuolatinė ekspozicija, keičiamos parodos etnologijos, dailės, kultūros istorijos ir kt. temos. Linco piliis, daug kartų iki šiol perstatyta, tarnavusi ir civiliniams, ir kariniams poreikiams, 1952 m. buvo pritaikyta išskirtinai kultūrinėms reikmėms.

Labiausiai ši pilis yra nukentėjusi per 1800 m. gaisrą, kai buvo stipriai suniokota pietinė rūmų pusė bei koplyčia. 2009 m., kai Lincas, kaip ir Vilnius tapo Europos kultūros sostine, užbaigtas pilies priestatas – atstatyta 1800-aisiais sudegusi pilies dalis. Šiandien Pilies muziejus pretenduoja tapti didžiausiu universaliu muziejumi Austrijoje.

Trečiasis didelis Aukštutinės Austrijos muziejaus padalinys yra Biologijos centras (Biologiezentrum), kuriame 2009 m. balandžio 2 d. atidaryta Palangos gintaro muziejaus inkluzų paroda. Gamtamoksliniai rinkiniai Aukštutinės Austrijos žemės muziejuje buvo pradėti kaupti vos jam pradėjus veikti – 1833-aisiais.

1993 m. biologiniai rinkiniai iš Paveikslų galerijos pastato buvo perkelti į tam tikslui pritaikytą Biologijos centrą Linco Domacho rajone. Tai mokslinė institucija su botanikos, zoologijos, stuburinių bei bestuburių rinkiniais, kuriuose sukaupta apie 6 milijonus objektų. Naujajame Pilies muziejaus priestate Biologijos centras ruošiasi įrengti didžiulį akvariumą ir suorganizuoti parodą „Žalioji Europos juosta“.

Mokslininkai šio muziejaus darbuotojams padeda ne tik kaupti, tyrinėti surinktą medžiagą, bet ir organizuoti parodas, skaito pranešimus muziejuje rengiamose konferencijose.

Pirmieji parodos „Įkalinti gintare“ lankytojai

Biologijos centre dirba gausus būrys edukologų, kurie pristato parodas lankytojams, perteikia mokslo pasiekimus plačiajai visuomenei. Vykstant parodai „Įkalinti gintare“ rengiamos iš anksto parengtos teminės ekskursijos, visuomenei skaitomos paskaitos.

Susipažinę su 2009 m. į Lincą atvežta paroda, kuri suformuota iš LDM Palangos gintaro muziejaus rinkinių, Biologijos centro mokslininkai aukštai ją įvertino. Jie akcentuoja, kad Palangoje surinkta inkluzų kolekcija (joje yra apie 16 tūkstančių objektų) yra viena iš didžiausių ir moksliniu požiūriu vertingiausių pasaulyje. Biologijos muziejuje surengtoje parodoje 14 vitrinų, kuriose yra įmontuoti padidinamieji stiklai, Austrijos visuomenei pristatyta 214 inkluzų, tarp jų ir vienas rečiausių pasaulyje eksponatų – gintare „įkalintas“ driežas. Paroda papildytameisteriškomis LDM fotografo Antano Lukšėno inkluzų fotografijomis. Keletą vitrinų su gintaro pavyzdžiais, surinktais iš įvairių pasaulio kampelių, šioje parodoje eksponuoja Vokietijos Hamburgo universiteto mokslininkai.

Prieš 50 milijonų metų augusių spygliuočių sakai buvo tikri sąstai vabzdžiams, voragyviams ir net driežams. Į kietėjančius, vėliau gintaru virtusius sakus pateko ir ano meto augalijos objektai: žiedų, žiedadulkių, lapų. Nors gintare išlikusių organizmų vidaus organai dažniausiai suirę, paviršinės jų struktūros išlikusios iki smulkiausių detalių. Kartais apžiūrint inkluzus galima pamanyti, kad gintaro gabalėliuose yra užsikonservavę gyvi vabzdžiai – sunku net ir patikėti, kad tai 50 milijonų metų amžiaus inkluzai. Šie eksponatai mokslininkams leidžia gana išsamiai aprašyti bei identifikuoti tuo laikotarpiu egzistavusius gyvuosius organizmus. Morfologiškai lyginant dabar gyvenančias rūšis su užsikonservavusiomis gintare, galima pasekti gyvųjų organizmų evoliucijos eigą.

Iš gintaro inkluzų daug ką galime sužinoti ir apie atskirų anuo metu buvusių gyvų organizmų rūšių elgseną, ryšius tarp jų. Sakai vabzdžius užliedavo pačiais netikėčiausiais momentais – jedant kiaušinėlius, poruojantis, išsineriant iš kokono. Inkluzuose galime pamatyti vorų, mezgančių savo tinklus, gaudančių grobį. Kartais tuoktūvių skrydžių metu į sakus patekdavo ištisų musių, uodų, termitų spiečių.

Prieš dešimtis milijonų metų tarp įvairių gyvūnų rūšių egzistavę simbiozės ryšiai sudarė galimybes mums šiandien gintaro inkluzuose pamatyti įdomius prieš milijonus metų Žemėje augusio miško momentus: samanose gyvenę skorpionai, prisikabinę prie musių arba vapsvų kojų, pernešami į kitą vietą, blakių lervos maitinasi cikadų išskiriamais svaiais, parazitinis kirminas išsineria iš uodo patelės kūno, skruzdėlės savo čiuptuvėliais puola cikadas, amarai „kutena“ skruzdėles, kad jos išskirtų nektarą – nereikės ieškoti patiems. Tyrinėjant gintare rastus žinduolių plaukus nustatyta, kad jau prieš 50 milijonų metų būta utėlių.

Gintaro inkluzų parodos atidarymas sudomino gausų būrį svečių. Muziejuje visa diena buvo skirta Lietuvai: ryte vyko parodos atidarymui skirta spaudos konferencija ir parodos pristatymas žinias-klaidos atstovams, o 14 valandą Linco paveikslų galerijos iškilmių salėje vyko Lietuvos dienos renginiai, kuriuose dalyvavo Lietuvos Respublikos ambasadorius Austrijoje Giedrius Puodžiūnas, kultūros atašė Rita Baliukonytė. Ji susirinkusiuosius supažindino su „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ programa, LDM Palangos gintaro muziejaus vyr. muziejininkė Regina Makauskienė perskaitė pranešimą „Lietuva – šalis prie gintarinės Baltijos“.

Gintaro inkluzų parodos atidarymo dieną muziejuje visuomenei buvo pristatyta mokslinė studija apie gintaro inkluzus – Bjorno Berningo ir Sigito Podėno parengtas beveik 300 puslapių katalogas. Jo įžanginiame žodyje Aukštutinės Austrijos žemės muziejų direktorius Peteris Assmannas ir Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys rašo: „Šiai parodai Linco biologijos centre atrinkti, eksponuojami bei kataloge aprašyti gintaro inkluzai – dar vienas įrodymas, kad ši ekspozicija jungia svarbias Europos kultūros sostinės projekto gaires. Tai dar viena savitumo, bendravimo ir bendro tyrimo išraiška, taip pat bendros visuotinės istorijos liudijimas“.